

ACC. N:R M. 9758 : 1-5.

Landskap: *Värmland*

Upptecknat av: *B. O. Bondesson*

Härad: *Färnebo*

Adress: *Lesjöfors*

Socken: *Rämen*

Berättat av: *Fred. Lindberg*

Uppteckningsår: *1945.*

Född år *1861* i *Lunggrund*

Kryddat brännvin.

s. 1-5.

LUF 50.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Värmland Upptecknat av: B.O. Bondeson.
 Härad: Färnebo. Adress: Lesjöfors.
 Socken: Rämen. Berättat av: Fred. Lindberg.
 Uppteckningsår: 1945. Född år 1868 i Lungsund.

Kryddat brännvin.

Kryddat brännvin användes dels för smakens skull och dels som läkemedel. Den vanliga smakkryddan var kummin. Det lagades till i hemmen av vildväxande kummin och brännvin. Det fanns ju även att köpa men det var mildare i smaken och man föredrog det hemlagade. Som medicin användes brännvin i svarta vinbär. Det var ett särdeles bra medel mot reumatism. Det tillagades på så vis att bären plockades i ett krus eller butelj, som fylldes därmed och så slogs brännvinet därpå. Det fick så stå och dra entid, ju längre desto a bättre. Det var vanligen äldre personer, som använde sig av denna sorts medicin vid väderombyte, då gikt och reumatism ansatte dem.

ACC. N:R M. 9758: 2.

2

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Ett annat slags kryddat brännvin var malörtsbrännvin. Av det fick man s.k. "beskar", stora supar av malörtsbrännvin. Det var en bra medicin mot magplågor såsom knip och nyp etc. Vid Lesjöfors bruk fanns en sjuksköterska, som brukade dela ut en besk till den som klagade över ont i magen. Hon hade all anledning att beklaga sin ordination, ty det var en alltför åtrådd sådan. Varje morgon blöckerades hennes ingång av ett antal gubbar, som klagade över ont i magen och kunde inte gå till arbetet förrän de fått en besk. Någon annan medicin hjälpte inte och då arbetarna hade fria läkemedel, föredrog det helst den vanliga besken. Så blev det borttaget, då sjuksköterskan inte fick brännvin som läkemedel att fritt dela ut till de krassliga.

Malörtsdroppar köptes på apoteket och blandades i brännvin och så erhöll man en besk men välgörande dryck. I Småland där malört växer vild i vägkantarna och allmänna platser lagade man till malörtsbrännvinet med den dekokt av vildväxande malört.

ACC. N:R M. 9758:3.

3
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Pepparpungsbrännvin var en vanlig hemlagad medicin i filipstads-
trakten. Man tog då frukten av pepparpungsväxten, en krukväxt av
art Capsicum. Frukterna är vid mognaden röda och till formen av-
långa, 2 - 3 cm. Man lade några frukter i enflaska och hällde
på brännvin och lät det dra entid. Det blev skarpa droppar som
togs in vid magplågor. Men det kunde inte tas annat än droppvis
på grund av sin styrka.

Renfansbrännvin: tillagades av brännvin i vilket man lade blom-
och blad
mor av renfana. Det fick enkryddsmak som påminnde om nejlika.
Det användes vid förkylning och åstadkom hetta i kroppen enl.
somligas påstående. Det togs in i varmt vatten e.d. men inte i
större dosis.

Libstickbrännvin fick man om man tog roten av libsticka (Le-
visticum) och lade i brännvin och lät det stå en tid. Då fick man
ett illasmakande läkemedel mot flen. Det var en sjukdom som ny-
kalvade kor led av ofta. Juvret blev hårt och man fick ingen
mjölk från kon. Dels gav man djuret av medicinen, dels smordes

ACC. N:R M. 9758:4

4

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

~~smordes~~ juvret och spenarna därmed. Dessutom användes libbsticka att driva bort skadedjur såsom råttor och möss med från husen. Djuren skyr den starka lukten från plantan. Det var därför vanligt bland folket att plantera några libbstickor i närheten av boningshuset. Bland lämningarna efter gamla hustomter på utlagda ställen belägna långt borta i skogen, finner man ofta libbsticka växande i ruinerna. Under de senaste decennierna ha en mångfald torpställen blivit nedrivna och odlingarna utlagda till skogsväxt. Ingen vill numera bo i de avlägsna torpen med urusla förbindelser och ensligt läge. Det yngre släktet söker sig fram till de större samhällen, som kan bjuda på litet mera omväxling i livsföringen och moderna bostadsförhållanden med hygieniska anordningar av skilda slag. Här är det även lättare att vinna kontakt med nutidens folkrörelser.

Det passar inte med det nya släktet i det gamlas trånga och enformiga värld med slitet och släpet och försakelsen. Den gamla tiden är snart ett minne blott. Enstaka reminiscenser såsom de

ACC. N:R M. 9758:57

5
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ovan tecknade lever kvar ännu. Vad som ska upptecknas av det gamla, bör ske snart medan ännu någon av de gamla är i livet. Mycket har de senaste decennierna gått förlorat med de hädangångna och kan inte omtalas eller beskrivas på samma sätt av ett yngre släkte. Man glömmet så lätt vad som engång berättats i barndomen. Ofta får man som svar på enfråga om hur det var förr i tiden i det eller det fallet: "Ja, det kommer jag inte i håg," eller " det minns jag inte."

Kamferbrännvin användes som linnement mot värk. Det bestod av kamfer köpt på apoteket och upplöst i brännvin. Det användes endast till utvärtes bruk. Det brukades som antiseptiskt medel också för sår, svullnad och bölder m.m.

N/ 9458

Till

Lunds Universitets Folkminnesarkiv, Lund.

Härmed översändes 5 st. blad ang. "Kryddat brännvin". Då upp
teckningarna är gjorda i Värmland rörande förhållandena in
Färnebo härad, kanske det vore rättare att sända det till Fol
minnesarkivet i Uppsala. Då jag är tvehågsen i detta fall, vor
jag tacksam för underrättelse härrom. Jag frågar med anlednin
därav, att jag förut lämnat meddelanden från S. Möre i Smålan
Kanske Lundaarkivet även önskar meddelanden härifrån, och då
jag alltså i detta fall handlat rätt.

För någon tid sedan insände jag en kortare redogörelse från
Möre.-

Lesjöfors den 22 sept. 1945.

Högaktningsfullt

